

09.09.2021

VN/18216/2021
STM081:00/2021

ASIAKKAAN JA POTILAAN ITSEMÄÄRÄMISOIKEUDEN VAHVISTAMISEN SEURANTARYHMÄ

Asettaminen

Sosiaali- ja terveysministeriö on tänään asettanut asiakkaan ja potilaan itsemääräämisoikeuden vahvistamisen seurantaryhmän.

Ensimmäinen toimikausi

1.9.2021–31.12.2023.

Tausta

Hallitusohjelma

Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelman mukaan lainsäädännöllä vahvistetaan sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen käyttäjien itsemääräämisoikeutta (3.6 Oikeudenmukainen, yhdenvertainen ja mukaan ottava Suomi).

Asiakkaiden ja potilaiden oikeuksien vahvistaminen on jatkuva prosessi, jossa keskiössä on asiakkaan ja potilaan osallisuus ja oikeussuoja omassa asiassaan.

Asiakkaan ja potilaan asemaa sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen piirissä voidaan parantaa eri keinoin; osin lainsäädännöllä osin eri tavoin toteutettavien toimintatapamuutoksien.

Tavoitteet

Uudistuksen tavoitteena on muuttaa lainsäädäntöä niin, että asiakkaan ja potilaan itsemääräämisoikeus toteutuu mahdollisimman täysimääräisesti. Samalla tulee jatkuvasti kehittää toimintatapoja, jotta asiakkaan ja potilaan osallisuus lisääntyy ja rajoitustoimenpiteiden käyttö vähenee, sekä vakiinnuttaa hyviä käytäntöjä osaksi päivittäistä asiakas- ja potilastyötä.

Lainsäädännön valmistelun vaiheistaminen

Lainsäädännön valmistelu on välttämätöntä vaiheistaa, koska asiakokonaisuus on hyvin laaja. Aiemmin tehtyä valmistelutyötä (mm. HE 108/2014 vp sekä asiakas- ja potilaslakiluonnos 2018) on tarkoitus hyödyntää lainsäädännön jatkovalmistelussa.

Ensimmäisessä vaiheessa on tarkoitus uudistaa tahdosta riippumattoman lääkityksen oikeussuojakeinot psykiatrisessa hoidossa (EIT antoi 3.7.2012 tuomion asiassa X. v. Suomi (34806/04)), ajantasaistaa päihdehuoltolaissa (41/1986) oleva tahdosta riippumattoman hoidon sääntely sekä sijoittaa kehitysvammalaissa (519/1977) oleva itsemääräämisoikeutta koskeva sääntely tarkoituksenmukaiseen lakiin.

Hallituksen esitys ensimmäisen vaiheen muutoksista on tarkoitus antaa eduskunnalle 2022. Lainsäädännön valmistelua jatketaan myös muilta osin välittömästi.

Tiekartta asiakkaiden ja potilaiden oikeuksien vahvistamiseksi

Uudistuksen tueksi laaditaan päivitettävä asiakkaan ja potilaan oikeuksien vahvistamista sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa viitoittava tiekartta, jonka mukaisesti lainsäädäntöä ja toimintatapoja kehitetään.

Lainsäädännön uudistamista ja toimintatapojen kehittämistä on tarkoitus tehdä pitkäjänteisesti useamman hallituskauden yli.

Tehtävät

Seurantaryhmän tehtävänä on:

- 1) edistää, seurata ja tukea asiakkaan ja potilaan itsemääräämisoikeuden vahvistamista koskevaa työskentelyä ml. lainsäädännön valmistelua,
- 2) osallistua vaihtoehtojen ja ehdotusten sekä niiden vaikutusten arviointiin, sekä
- 3) tuottaa asiantuntijatietoa ja –näkömynkiä valmistelun tueksi.

Organisointi

Puheenjohtaja:

Satu Koskela, osastopäällikkö, sosiaali- ja terveysministeriö

Varapuheenjohtaja:

Veli-Mikko Niemi, osastopäällikkö, sosiaali- ja terveysministeriö

Jäsenet ja varajäsenet:

- Aluehallintovirastot
Jäsen: lakimies Heli Kajava, Pohjois-Suomen aluehallintovirasto
Varajäsen: ylitarkastaja Satu Syrjälä, Itä-Suomen aluehallintovirasto
- Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri
Jäsen: vs. hallintoylilääkäri Anu Maksimow
Varajäsen: lapset ja nuoret –toimialan hallinnollinen ylilääkäri Päivi Miettinen
- Helsingin kaupunki
Jäsen: vammaisten sosiaalityön päällikkö Jonna Weckström
Varajäsen: johtava sosiaalityöntekijä/ projektipäällikkö Anu Purhonen
- Huoltajasäätiö
Jäsen: Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymän vammaispalveluiden tulosaluejohtaja Pirkko Valtanen
- Hyvinvointiala HALI ry

Jäsen: laatujohtaja Riikka Haahtela

- Ihmisoikeuskeskus
Jäsen: asiantuntija Sanna Ahola
Varajäsen: asiantuntija Mikko Joronen
- Ikäinstituutti
Jäsen: johtaja Päivi Topo
- Kehitysvammaisten Tukiliitto ry
Jäsen: lakimies Tanja Salisma
- Koulutetut kokemusasiantuntijat KoKoA ry
Jäsen: koulutettu kokemusasiantuntija ja kouluttaja Riikka Nieminen
Varajäsen: koulutettu kokemusasiantuntija Heikki Sipponen
- Kuluttajaliitto
Jäsen: potilaan oikeuksien asiantuntija Julia Lumijärvi
- Kärkullan kuntayhtymä
Jäsen: johtava sosiaalikirjuri Malin Haapanen
Varajäsen: johtava psykologi Anita Norrdahl
- Lapsiasiavaltuutetun toimisto
Jäsen: lakimies Merike Helander
- Lastensuojelun Keskusliitto
Jäsen: erityisasiantuntija Kirsi Pollari
- Mannerheimin Lastensuojeluliitto
Jäsen: johtava asiantuntija Esa Iivonen
- Mielen terveyden keskusliitto
Jäsen: sosiaalityön asiantuntija Riikka Mettälä
Varajäsen: lakimies Oskari Korhonen
- Muistiliitto ry
Jäsen: toiminnanjohtaja Katariina Suomu
Varajäsen: kehittämisspäällikkö Minna Teiska
- Oikeusministeriö
Jäsen: neuvotteleva virkamies Yrsa Nyman
Varajäsen: lainsäädäntöneuvos Lauri Koskentausta
- Omaishoitajaliitto ry
Jäsen: kehittämisspäällikkö Kaisa Parviainen
Varajäsen: Konsultoiva lakimies Yrjö Mattila

- Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valvira
Jäsen: ryhmäpäällikkö Kirsi Liukkonen
Varajäsen: ryhmäpäällikkö Mervi Koivuniemi
- Sosiaalialan osaamiskeskusten edustaja
Jäsen: sosiaaliasiamies Eija Hiekka
Varajäsen: suunnittelija Riikka Kainulainen
- Sosiaaliasiamiehet ry
Jäsen: sosiaaliasiamies Laura Helovuori
Varajäsen: sosiaali- ja potilasasiamies Taija Mehtonen
- SOSTE ry
Jäsen: lakimies Henrik Gustafsson, Invalidiliitto
Varajäsen: erityisasiantuntija Päivi Opari
- Suomen Kuntaliitto
Jäsen: johtava lakimies Sami Uotinen
Varajäsen: lakimies Annika Korpela
- Suomen lähi- ja perushoitajaliitto SuPer ry
Jäsen: asiantuntija Sari Ilonummi
Varajäsen: lakimies Sanna Rantala
- Suomen Lääkäriliitto
Jäsen: terveystieteiden asiantuntija Mervi Kattelus
- Suomen Potilasasiamiehet ry
Jäsen: Hanna Sykkö
Varajäsen: Harri Suhonen
- Talentia
Jäsen: erityisasiantuntija Jaana Manssila
Varajäsen: erityisasiantuntija Alpo Heikkinen
- Tehy ry
Jäsen: kehittämisspäällikkö Petra Marjamaa
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL
Jäsen: johtava asiantuntija Eeva Nykänen
- Valtion mielisairaaloiden edustaja
Jäsen: johtava lääkäri Pirjo Takala, Vanhan Vaasan sairaala
Varajäsen: johtava ylihoitaja Aila Vokkolainen, Niuvanniemen sairaala
- Vammaisfoorumi ry
Jäsen: lakimies Marica Nordman
Varajäsen: lakimies Mika Välimaa

- Vanhustyön keskusliitto ry
Jäsen: lakimies Marjut Vuorela
- Yhdenvertaisuusvaltuutetun toimisto
Jäsen: ylitarkastaja Pamela Sarasmo

Pysyvät asiantuntijat:

- Valtakunnallinen sosiaali- ja terveysalan eettinen neuvottelukunta ETENE
ETENE:n varapuheenjohtaja Lauri Kuosmanen
- Vammaisten henkilöiden oikeuksien neuvottelukunta VANE
VANE:n pääsihteeri Merja Heikkonen

Asiantuntijasihteerit:

- Kirsi Ruuhonen, hallitusneuvos, sosiaali- ja terveysministeriö
- Maija Miettinen, erityisasiantuntija, ETENE:n pääsihteeri, sosiaali- ja terveysministeriö

Ryhmän työn tueksi voidaan tarvittaessa perustaa alatyöryhmiä, jaostoja tai verkostoja, joihin voi kuulua myös muita kuin seurantaryhmän jäseniä tai asiantuntijoita, ja ryhmä voi kuulla tarpeelliseksi katsomiaan muita asiantuntijoita. Seurantaryhmän kokoonpanoa voidaan tarvittaessa täydentää.

Seurantaryhmän nimeämispöytäkirjassa on pyydetty huomioimaan naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetun lain (609/1986) säännökset toimielimen kokoonpanossa. Seurantaryhmän kokoonpano ei täytä naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetun lain 4 a §:ssä säädettyä vaatimusta, jonka mukaan valtion komiteoissa, neuvottelukunnissa ja muissa vastaavissa toimielimissä tulee olla vähintään 40 prosenttia sekä naisia että miehiä. Kaikilla seurantaryhmässä edustettuina olevilla tahoilla ei ollut seurantaryhmän tehtävät huomioiden esittää toimeksiannon alaan perehtyneitä sekä mies- että naisehdokkaita, minkä vuoksi kiintiövaatimuksesta poikkeamiselle on lainkohdassa tarkoitettu erityinen syy.

Kustannukset

Seurantaryhmä työskentelee virka-aikana ilman erillistä korvausta. Seurantaryhmän menot maksetaan sosiaali- ja terveysministeriön talousarvion momentilta 33.01.01.01.

Perhe- ja peruspalveluministeri

Krista Kiuru

Hallitusneuvos

Merituuli Mähkä

JAKELU

Päätöksessä mainitut

TIEDOKSI

STM ministerit
STM osastot
Aluehallintovirastot
Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri
Helsingin kaupunki
Huoltajasäätiö
Hyvinvointiala HALI ry
Ihmisoikeuskeskus
Ikäinstituutti
Kehitysvammaisten Tukiliitto ry
Koulutetut kokemusasiantuntijat KoKoA ry
Kuluttajaliitto
Kärkullan kuntayhtymä
Lapsiasiavaltuutetun toimisto
Lastensuojelun Keskusliitto
Mannerheimin Lastensuojeluliitto
Mielenterveyden keskusliitto
Muistiliitto ry
Niuvanniemen sairaala
Oikeusministeriö
Omaishoitajaliitto ry
Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valvira
Sosiaalialan osaamiskeskukset
Sosiaaliasiamiehet ry
SOSTE ry
Suomen Kuntaliitto
Suomen lähi- ja perushoitajaliitto SuPer ry
Suomen Lääkäriliitto
Suomen Potilasasiamiehet ry
Talentia
Tehy ry
Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL
Vammaisfoorumi ry
Vanhan Vaasan sairaala
Vanhustyön keskusliitto ry
Yhdenvertaisuusvaltuutetun toimisto